

Människors väl är vår uppgift.

Intresset för etik och för etikens grundvalar har sedan något decennium dramatiskt ökat i vårt land. Rotarys motto i år, "Människors väl är vår uppgift", knyter an till detta intresse. Mottot handlar om etik. Perspektivet är lika globalt som människan är global. Rotarys motto är tydligt: vi vill se på de etiska frågorna i ett bredare perspektiv än enbart den traditionella kristet inspirerade etiken.

När vi i vår tradition talar om global etik är perspektivet naturligtvis för en europé europeiskt. Vi har var och en våra referensramar och europeer har sina. Därför fokuserar vi nu i första hand de två andra traditionella europeiska religionerna med rötter i Främre Orienten, judendomen och islam, men vi kan inte göra halt där i ett globalt perspektiv. Redan detta beskedligt breddade perspektiv väcker reaktioner som visar att det är viktigt att inte gå fortare fram än att man får folk med sig.

Det betyder därför inte att andra religiösa traditioner nedvärderas när vi fokuserar de tre religionerna med urgamal hemhörighet i Europa. Det betyder att med Europas tradition som grundval vill vi bidra till tolerans och humanitet som bålverk mot inskränkthet och fundamentalistisk aggression. Fundamentalismen är inget som enbart finns i muslimska grupper, den finns inom alla religioner, även kristendomen.

Av tradition ser vi på dem som företräder en annan religion än vår som objekt för omvändelse och inte som dialogpartners. Dialogen är framtidens enda sätt att umgås, om vi skall undvika antihumana förföljelser och låta religionen bli ett positivt inslag i samhällsbyggandet. Vi vill inte med vår dialog skapa en ny religiös organisation, vi vill påverka attityderna bland dem som tillhör de olika traditionerna.

Relationerna mellan de tre europeiska religionerna har skiftat genom historien. Judendomen har som den religion som tog livet av Jesus alltid varit förföljd. Judesuggan i Uppsala domkyrka är ett talande uttryck för de jude-fientliga stämningarna i Sverige på högmedeltiden. I senmedeltiden och reformationstiden stod judar för en stor del av Europas ekonomiska tillväxt, inte minst genom bankfamiljerna i Tyskland. Detta skapade avundsjuka. De ofattbara pogromerna under nazi-tiden kom som en tragisk kulmen på judendomens kulturella utanförskap i Europa.

Judarna spred sig framför allt i Öst-Europa. Bratislava blev ett judiskt centrum på 1700-talet med rabbi Nachmann, men Spelman på taket och Marc Chagall har gjort tydligt att judendomen länge varit en levande kraft också i Ryssland och i andra öst-europeiska länder.

Islam har inte alltid betraktats som en annan religion än kristendomen. Under medeltiden sågs islam som en ariansk variant på kristendomen. Som en kättersk variant av kristendomen utsattes muslimerna för ännu skoningslösare förföljelser än judarna. Det var bättre att dö än att leva i kätteri, ansåg ledande kretsar i kyrkan på den tiden.

Parallellt med denna utveckling genomförde muslimska folk framgångsrika erövringsattacker mot Europa. I Spanien upprättades kalifatet i Cordoba. Pilgrimskatedralen i Santiago di Compostela växte fram som en kristen reaktion mot islam. På Balkan upprättade turkarna på 1500-talet ett rike som ägde bestånd in på 1800-talet. Som ett minne av denna tid finns islam med på Balkan som en religiös tradition. Ett problem är att islam förknippas med ett utifrån kommande erövrarfolk. Den gamla befolkningen på Balkan är och var kristen.

Länge har det skiljande mellan de tre profetiska religionerna betonats. Tiden är mogen att fokusera det förenande. Viktiga steg har redan tagits. En av de tongivande är den romersk-katolske professorn Hans Küng i Tübingen. 1993 antog The Parliament of World Religions en Declaration Towards a Global Ethic på en konferens i Chicago. Küng var en av huvudpersonerna i förarbetet.

Deklarationen är föga känd i Sverige. På sistone har dock försök gjorts att samla de tre religionerna till gemensamma positiva bidrag till samhällsbyggandet. Deras gemensamma historiska ursprung i Abraham och Isak har betonats.

I dialogen har såväl svenska som internationella företrädare för alla tre religionerna mötts också i vårt land. Syftet har varit att främja ett fredligt Europa och ett fredligt Sverige och att samla företrädare för de tre religionerna till konstruktiva bidrag till utvecklingen i samhället. Dialogen är en nödvändig förutsättning för detta. Fler feltramp än man anar kan ske i ovetskap om hur ord förstås eller hur kulturmönster kan skifta. Det är viktigt att företrädare för judendom och islam bosatta i Sverige kan få en starkare känsla av hemhörighet och acceptans i vår traditionella enhets kultur.

Sverige skall inte bli ett nytt Bosnien. Också efter 11 september skall människor med arabiskt utseende kunna röra sig fritt på våra gator. Människors väl är vår uppgift.

Bengt Wadensjö